TEATR IM. WILAMA HORZYCY W TORUNIU

Peter Shaffer

czarna komedia

spektakl grany jest bez przerwy

Peter Shaffer

czarna komedia

(Black Comedy)

przełożyła Małgorzata Semil

reżyseria
ANDRZEJ BUBIEŃ

scenografia
ELŻBIETA TERLIKOWSKA

ruch sceniczny
OLGA WĄCHAŁA

muzyka
JERZY ADAM NOWAK

asystent reżysera
Grzegorz Wiśniewski
inspicjent
Janina Sachwanowicz-Niakas
sufler
Anna Kruzińska

premiera 20 kwietnia 1997 r

Dyrektor
Jadwiga Oleradzka

Dyrektor Artystyczny
Andrzej Bubień

Teatr im.Wilama Horzycy
Plac Teatralny 1
87-100 Toruń
Telefony: (48-56) 252-22, 212-45
Fax: (48-56) 237-17

Zespół techniczny:
kierownik techniczny - Marek Mierzejewski
z-ca kierownika technicznego - Krzysztof Garstecki
brygadier - Piotr Drost
światło - Waldemar Boruń
dźwięk - Tomasz Baranowski
garderobiane - Danuta Chojnacka, Krystyna Tadajewska
fryzjerka - Elżbieta Gnutek
rekwizytorzy - Maria i Bogdan Górni
kierownicy pracowni:
krawieckiej damskiej - Krystyna Gajewska
krawieckiej męskiej - Janusz Małek
elektrycznej - Waldemar Boruń
akustycznej - Tomasz Baranowski
plastycznej - Lech Zakrzewski
stolarskiej - Józef Cendrowski
rekwizytorni - Maria Górna
fryzjerskiej - Krystyna Stankowska
prace farbiarskie - Maria Brozdowska

Biuro Obsługi Widzów
czynne codziennie od 8^{00} do 16^{00}
Telefon: 255-97
Kasa teatru czynna codziennie
(oprócz poniedziałków)
w godz. 10^{00} - 14^{00} i 15^{00} - 19^{00}
Telefon: 250-21

W programie wykorzystano:
Michał Misiorny, *Współczesny teatr na świecie*, Wydawnictwo Artystyczne i Filmowe, Warszawa 1978.
Peter Shaffer, *Four Plays*, Penguin Books, London, England
Dialog 1964 nr 7.
Dialog 1965 nr 5.
Dictionary of Literary Terms, Penguin Books, London, England

fragment przełożyła Joanna Ciechanowska
Redakcja:
Beata Banasik
Opracowanie graficzne, rysunki, łamanie:
Lech-Tadeusz Karczewski
Fotografie:
Stanisław Wojciech Reszkiewicz

Serdecznie dziękujemy za wydrukowanie programu do sztuki "Czarna komedia" Petera Shaffera Zakładowi Poligraficznemu DRUKPOL w Toruniu ul. Fiołkowa 8

Program wydrukowano na papierze dostarczonym przez NITECH

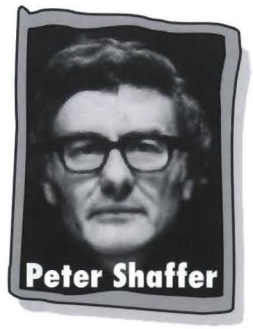

Należy do najwybitniejszych współczesnych dramaturgów. Urodził się 15 maja 1926 r. w Liverpoolu. Ukończył szkołę St.Paul, a następnie Trinity College w Cambridge. Zanim osiągnął sławę jako dramaturg imał się różnych zajęć. W czasie II Wojny Światowej odbył służbę cywilną w kopalni węgla. Później pracował w dziale akwizycji w nowojorskiej Bibliotece Publicznej, a następnie w londyńskiej firmie wydawnictw muzycznych Boosey & Hawkes. Był również krytykiem muzycznym w piśmie „Time and Tide".

Jego pierwszym wielkim sukcesem była sztuka „Five Finger Exercise" (Pięciopalcówka) z 1958 r., która nie schodziła z afisza Comedy Theatre w Londynie przez prawie dwa lata. Później grana była w Nowym Jorku, gdzie również została przyjęta entuzjastycznie. „Five Finger Exercise" przyniosła Shafferowi przyznawaną debiutantom „Prix Annuel Dramatique". Następnie powstały w 1962 r. dwie komediowe jednoaktówki „The Privat Ear" (Poufna wiadomość) i „The Public Eye" (Widok publiczny). Obie sztuki były grane razem w Globe Theatre. Dwa lata później odbyła się w Chichester premiera „The Royal Hunt of the Sun" (Królewskie łowy słońca) - dramatu epickiego o podboju Imperium Inków przez Hiszpanów. Ze względu na wielką popularność, jaką zyskała wśród publiczności, sztuka ta trafiła w 1965 r. do repertuaru londyńskiego National Theatre. W latach 60. Shaffer napisał scenariusz do sfilmowanego przez Petera Brooka „Lord of the Flies" (Władca much). Kolejne sztuki to szalenie zabawna „Black Comedy" (Czarna komedia, 1965), „Equus" z 1973 r. - absolutny tryumf i sensacja w Londynie (National Theatre) oraz w Nowym Jorku, gdzie otrzymał „Tony Award" za sztukę roku 1975. Jeszcze większy sukces przyniosła sztuka, a później również film „Amadeus" (Amadeusz) wystawiona w National Theatre w 1979 r., która uzyskała tę samą nagrodę nowojorską oraz nagrody londyńskiej gazety Evening Standard „Plays and Players Award" oraz „London Theatre Critics Award". „Equus" i „Amadeus" były grane ponad tysiąc razy na Broadwayu, a w 1984 r. „Amadeus" otrzymał jeszcze Nagrodę Akademii za scenariusz i realizację filmową. Dramat „Yonadab" wystawiony w 1986 r. w National Theatre, oparty na motywach biblijnych przyniósł porażkę. Lecz już w następnym roku Shaffer podbił publiczność sztuką „Lettice and Lovage" (Letycja i Lubczyk), która otrzymała nagrodę gazety Evening Standard za najlepszą komedię roku 1988. Jedna z najnowszych sztuk „The Gift of the Gorgon" (Dar Gorgony) nawiązująca do mitologii greckiej, została zrealizowana w 1992 r. przez RSC Barbacan Pit. W 1987 r. został uhonorowany tytułem Komandora Orderu Imperium Brytyjskiego.

Peter Shaffer w swej twórczości nigdy się nie powtarza. Trudno go jako dramaturga zaszufladkować. W każdej sztuce proponuje odmienny gatunek i temat: komedię obyczajową, farsę, dramat historyczny, antyczny, przypadek psychiatryczny, biografię, opowieść biblijną. Daje realizatorom swobodę dzieła.

„Dramatopisarstwo - mówi Shaffer - *dzieli się zawsze na dwa etapy: pierwszy - kiedy przez dłuższy czas przebywa się samoistnie w pokoju w otoczeniu papierów, drugi - to proces niemal odwrotny, kiedy rzecz wchodzi w próby i słowo staje się ciałem. To jest bardzo emocjonujące, gdy widzisz jak rzeczy, które były fantomami w twojej wyobraźni - ucieleśniają się. Czasami te postaci mówią lub robią rzeczy, o których istnieniu nie wiedziałeś".*

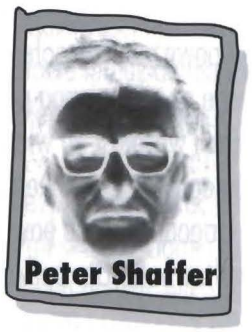

Dyrektor
Jadwiga Oleradzka

Dyrektor Artystyczny
Andrzej Bubień

Teatr im.Wilama Horzycy
Plac Teatralny 1
87-100 Toruń
Telefony: (48-56) 252-22, 212-45
Fax: (48-56) 237-17

Zespół techniczny:
kierownik techniczny - Marek Mierzejewski
z-ca kierownika technicznego - Krzysztof Garstecki
brygadier - Piotr Drost
światło - Waldemar Boruń
dźwięk - Tomasz Baranowski
garderobiane - Danuta Chojnacka, Krystyna Tadajewska
fryzjerka - Elżbieta Gnutek
rekwizytorzy - Maria i Bogdan Górni
kierownicy pracowni:
krawieckiej damskiej - Krystyna Gajewska
krawieckiej męskiej - Janusz Małek
elektrycznej - Waldemar Boruń
akustycznej - Tomasz Baranowski
plastycznej - Lech Zakrzewski
stolarskiej - Józef Cendrowski
rekwizytorni - Maria Górna
fryzjerskiej - Krystyna Stankowska
prace farbiarskie - Maria Brozdowska

Biuro Obsługi Widzów
czynne codziennie od 8^{00} do 16^{00}
Telefon: 255-97
Kasa teatru czynna codziennie
(oprócz poniedziałków)
w godz. 10^{00} - 14^{00} i 15^{00} - 19^{00}
Telefon: 250-21

W programie wykorzystano:
Michał Misiorny, *Współczesny teatr na świecie*, Wydawnictwo Artystyczne i Filmowe, Warszawa 1978.
Peter Shaffer, *Four Plays*, Penguin Books, London, England
Dialog 1964 nr 7.
Dialog 1965 nr 5.
Dictionary of Literary Terms, Penguin Books, London, England
fragment przełożyła Joanna Ciechanowska
Redakcja:
Beata Banasik
Opracowanie graficzne, rysunki, łamanie:
Lech-Tadeusz Karczewski
Fotografie:
Stanisław Wojciech Reszkiewicz

Serdecznie dziękujemy za wydrukowanie programu do sztuki "Czarna komedia" Petera Shaffera Zakładowi Poligraficznemu DRUKPOL w Toruniu ul. Fiołkowa 8

Program wydrukowano na papierze dostarczonym przez NITECH

Bentleya analiza farsy

Farsa może wydawać się rzeczą prostą nie tylko ludziom prostym, ale nawet tym, którzy doceniają jej głębię. Z ich punktu widzenia farsa jest prosta, ponieważ prosto bierze się do rzeczy. Powalicie na ziemię waszą teściową - i nie ma tu co owijać w bawełnę. Można się oczywiście zastanawiać, czy nie jest to absolutnie bezpośrednia wizja, wolna od owej dwoistości maski i twarzy, symbolu i podmiotu, która charakteryzuje resztę literatury dramatycznej.

Inny powód, dla którego farsa może się wydawać prosta, polega na właściwemu jej dawaniu wiary powszednim pozorom i na powszedniej interpretacji tych pozorów. Farsa nie zawiera purpurowo zabarwionych i powiększonych obrazów melodramatu. Nie, farsa może wykorzystać zwykle, nie upiększone środowisko i zwykłego, zaniedbanego człowieka z ulicy. Kłopot polega na tym, że farsa, choć prosta pod obu tymi względami, nie jest wcale prosta jako taka. Farsa skupia w sobie bezpośrednie i dzikie fantazje i powszednią, szarą rzeczywistość. Wzajemne oddziaływanie obu czynników stanowi kwintesencję tej sztuki - dialektykę farsy.

Jak prawdą jest, że za wesołością farsy czai się powaga, tak prawdą jest również, że za tą powagą czai się wesołość. Farsa może z pewnością zaprezentować poważne pozory. A więc znów ci nie śmiejący się na scenie aktorzy - czy raczej odarte ze śmiechu szare role, które im farsa oferuje. Tutaj tkwi punkt decydujący dla całego przedstawienia. Aktor-amator omija go i próbuje odgrywać wesołość. Aktor zawodowy wie,
że musi odgrywać powagę i ufać temu, że autor wkalkulował wesołość w intrygę i dialog.

W rzeczy samej, jeśli posuniemy się jeszcze o krok w tej analizie, to wykaże ona, że powierzchnia, oblicze farsy jest równocześnie i poważne, i wesołe. Zabawne wyczyny Arlekina dokonywane są z kamienną powagą na twarzy. Zarówno powaga jak i wesołość są widoczne i wchodzą w skład stylu. Co ma wspólnego powaga z wesołością? Zdyscyplinowanie i łagodność. Pod powierzchnią natomiast panuje nieład i gwałtowność. Oto podwójna dialektyka. Na powierzchni kontrast wesołości i powagi, dalej zaś kontrast między powierzchnią a tym, co się pod nią kryje. Ten drugi kontrast jest większy, a nawet bardziej dynamiczny.

W jaki sposób farsa wykorzystuje ten większy kontrast, widać najlepiej przez porównanie z tym, jak go wykorzystuje komedia. Komedia stawia na pozory, specjalizuje się wręcz w utrzymywaniu pozorów. Zdemaskowanie w komedii jest - rzecz znamienna - zdemaskowaniem jednej postaci w szczytowym momencie sztuki - np.zdemaskowanie Tartuffe'a. W farsie proces demaskowania odbywa się przez cały czas. Ulubioną czynnością autora fars jest rozbijanie pozorów, a ulubionym efektem - szok publiczności, która to odkrywa. Postawcie na scenie takiego komika farsowego jak Harpo Marx, a wszystkie pozory będą zagrożone. Byłoby błędem obsadzić go w komedii salonowej; od razu zdemaskowałby salon.

Skoro kwintesencją farsy jest wzajemne oddziaływanie okrucieństwa i jeszcze czegoś, wynika z tego, że samo okrucieństwo nie jest kwintesencją farsy. Okrucieństwo Chaplina staje się dramatyczne w kontekście wielkiej szlachetności. Okrucieństwo Harpo Marxa jest równoważone przez coś równie ważnego dla jego ról: przez jego znakomicie poważną grę na tym najdelikatniejszym z instrumentów, którym jest harfa.

Powszechnie popełnia się błąd utrzymując, że efekty Charlie'ego i Harpa łagodzone są przez szlachetność i delikatność - jak gdyby celem było osiągnięcie kompromisu między okrucieństwem a trzeźwością. Kompromisy są dla życia, nie dla sztuki. Celem tej szlachetności i delikatności jest spotęgowanie, a nie zredukowanie efektu okrucieństwa i na odwrót. Sztuka dramatyczna, generalnie rzecz biorąc, jest sztuką skrajności, a farsa była i jest skrajnym przypadkiem tej skrajności. Farsa w sposób wydatny podnosi i wykorzystuje możliwie najjaskrawszy kontrast pomiędzy tonem a zawartością, powierzchnią a substancją, i z chwilą, gdy któregoś z tych elementów, w skrajnej lub czystej formie, zabraknie w dialektycznej rozgrywce, jest nader prawdopodobne, że osłabi to dramat. W farsie mówimy: „Zamorduję cię własnymi rękami" - mówimy to żartobliwie lub tonem, w którym powaga i wesołość tak zmieszane są z sobą, że nadaje to wypowiedzi farsowy odcień - w takim jednak stopniu, by i tamtej możliwości nie można było wykluczyć: w jakimś ułamku słowa lub działania musi stać się jasne, że mordercze myśli istnieją na tym świecie, i to w tej właśnie chwili.

O ile jest rzeczą niebezpieczną szukać kompromisu między dwoma sprzecznymi skrajnościami dialektyki, o tyle jest rzeczą katastrofalną przyjąć tylko jedną, a zapomnieć o drugiej. Czysta napastliwość jest po prostu przygnębiająca; dowodzą tego liczne filmy. Sam zaś brak powagi jest po prostu nudny - przykładem większość tzw. „lekkich komedii".

Dyrektor
Jadwiga Oleradzka

Dyrektor Artystyczny
Andrzej Bubień

Teatr im.Wilama Horzycy
Plac Teatralny 1
87-100 Toruń
Telefony: (48-56) 252-22, 212-45
Fax: (48-56) 237-17

Zespół techniczny:
kierownik techniczny - Marek Mierzejewski
z-ca kierownika technicznego - Krzysztof Garstecki
brygadier - Piotr Drost
światło - Waldemar Boruń
dźwięk - Tomasz Baranowski
garderobiane - Danuta Chojnacka, Krystyna Tadajewska
fryzjerka - Elżbieta Gnutek
rekwizytorzy - Maria i Bogdan Górni
kierownicy pracowni:
krawieckiej damskiej - Krystyna Gajewska
krawieckiej męskiej - Janusz Małek
elektrycznej - Waldemar Boruń
akustycznej - Tomasz Baranowski
plastycznej - Lech Zakrzewski
stolarskiej - Józef Cendrowski
rekwizytorni - Maria Górna
fryzjerskiej - Krystyna Stankowska
prace farbiarskie - Maria Brozdowska

Biuro Obsługi Widzów
czynne codziennie od 8^{00} do 16^{00}
Telefon: 255-97
Kasa teatru czynna codziennie
(oprócz poniedziałków)
w godz. 10^{00} - 14^{00} i 15^{00} - 19^{00}
Telefon: 250-21

W programie wykorzystano:
Michał Misiorny, *Współczesny teatr na świecie*, Wydawnictwo Artystyczne i Filmowe, Warszawa 1978.
Peter Shaffer, *Four Plays*, Penguin Books, London, England
Dialog 1964 nr 7.
Dialog 1965 nr 5.
Dictionary of Literary Terms, Penguin Books, London, England
fragment przełożyła Joanna Ciechanowska
Redakcja:
Beata Banasik
Opracowanie graficzne, rysunki, łamanie:
Lech-Tadeusz Karczewski
Fotografie:
Stanisław Wojciech Reszkiewicz

Serdecznie dziękujemy za wydrukowanie programu do sztuki "Czarna komedia" Petera Shaffera Zakładowi Poligraficznemu DRUKPOL w Toruniu ul. Fiołkowa 8

Program wydrukowano na papierze dostarczonym przez NITECH

Załóżmy, że ja byłbym Szekspirem, moje założenie wyjściowe wyglądałoby mniej więcej tak: jestem swego rodzaju almanachem, jestem encyklopedią wszelkiego możliwego ludzkiego doświadczenia, proporcji, równoznaczników. Ale to uczucie najpierw jest subiektywne i dopiero na koniec, kiedy przetapia się w dzieło sztuki, staje się obiektywne.

Peter Shaffer

Widzowie to dzieci, które nie wiedzą, czego chcą. Jeśli im się pozwoli, będą się śmiać tak bardzo, że później wpadną w histerię albo zły humor. Należy ich chronić przed zadawaniem gwałtu własnemu systemowi nerwowemu. Śmiech nie może być stały ani ciągły. Nie może się zaczynać pianissimo i wzmagać się w nieskończoność. Nie może także rozbrzmiewać wciąż z tą samą intensywnością jak syrena fabryczna. Wiąże się to z naszym oddechem i systemem głosowym, nie mówiąc już o psychologii.

Eric Bentley

Jak często przysłuchujemy się czyjemuś śmiechowi? Jest to dźwięk raczej nieharmonijny. Jak często przypatrujemy się komuś, kto się śmieje? Widok nie jest zbyt ponętny. I jak rzadko w dobrym teatrze rozlega się na scenie śmiech! Miejsce na śmiech jest na widowni. Być może jednym z powodów tego jest to, że nie musi się go oglądać. Ogląda się aktorów; śmieją się oni rzadko i przeważnie dla osiągnięcia wręcz przeciwnego efektu.

Eric Bentley

Co do mnie - po prostu czułem, że to, co piszę, jest prawdą, że to są jedyne sztuki, jakie mam ochotę napisać.

Peter Shaffer

Gdyby jakiś „śmiechomierz" mógł wymierzyć osiągnięcia spektaklu, wówczas ideałem byłby spektakl powodujący jeden nie ustający grzmot śmiechu, trwający od godziny 19.30 do 23.00. Składałaby się nań wówczas sztuka, która nie tylko nie mogłaby się rozwijać, ale w ogóle nie mogłaby się zacząć. W rzeczy samej, rozrywka nie pozostaje w żadnym stosunku do trwania słyszalnego śmiechu. Ale zbyt mało śmiechu to i tak lepiej niż zbyt dużo. Skoro żadna, nawet największa komedia nie może zmusić ludzi, by śmiali się przez cały czas jej trwania, to możliwa jest wielka komedia, w trakcie której ludzie nie śmialiby się w ogóle.

Eric Bentley

Dyrektor
Jadwiga Oleradzka

Dyrektor Artystyczny
Andrzej Bubień

Teatr im.Wilama Horzycy
Plac Teatralny 1
87-100 Toruń
Telefony: (48-56) 252-22, 212-45
Fax: (48-56) 237-17

Zespół techniczny:
kierownik techniczny - Marek Mierzejewski
z-ca kierownika technicznego - Krzysztof Garstecki
brygadier - Piotr Drost
światło - Waldemar Boruń
dźwięk - Tomasz Baranowski
garderobiane - Danuta Chojnacka, Krystyna Tadajewska
fryzjerka - Elżbieta Gnutek
rekwizytorzy - Maria i Bogdan Górni
kierownicy pracowni:
krawieckiej damskiej - Krystyna Gajewska
krawieckiej męskiej - Janusz Małek
elektrycznej - Waldemar Boruń
akustycznej - Tomasz Baranowski
plastycznej - Lech Zakrzewski
stolarskiej - Józef Cendrowski
rekwizytorni - Maria Górna
fryzjerskiej - Krystyna Stankowska
prace farbiarskie - Maria Brozdowska

Biuro Obsługi Widzów
czynne codziennie od 8^{00} do 16^{00}
Telefon: 255-97
Kasa teatru czynna codziennie
(oprócz poniedziałków)
w godz. 10^{00} - 14^{00} i 15^{00} - 19^{00}
Telefon: 250-21

W programie wykorzystano:
Michał Misiorny, *Współczesny teatr na świecie*, Wydawnictwo Artystyczne i Filmowe, Warszawa 1978.
Peter Shaffer, *Four Plays*, Penguin Books, London, England
Dialog 1964 nr 7.
Dialog 1965 nr 5.
Dictionary of Literary Terms, Penguin Books, London, England
fragment przełożyła Joanna Ciechanowska
Redakcja:
Beata Banasik
Opracowanie graficzne, rysunki, łamanie:
Lech-Tadeusz Karczewski
Fotografie:
Stanisław Wojciech Reszkiewicz

Serdecznie dziękujemy za wydrukowanie programu do sztuki "Czarna komedia" Petera Shaffera Zakładowi Poligraficznemu DRUKPOL w Toruniu ul. Fiołkowa 8

Program wydrukowano na papierze dostarczonym przez NITECH

Michał Marek Ubysz

BRINDSLEY

- mam najgorsze przeczucia. Przeczuwam katastrofę... totalną, nieodwracalną, monstrualną, katastrofalną katastrofę.

Jolanta Teska

CAROL

- Brin na pewno zadba o mnie należycie. Jego prace będą wkrótce znane na całym świecie. Za pięć lat będę jak Michałowa Aniołowa.

OBSADA

Marzena Tomaszewska-Glińska

PANNA FURNIVAL

- Dziękuję, nie piję. Mój ojciec, jako duchowny kościoła baptystów był zdecydowanym wrogiem alkoholu.

Jerzy Gliński

PUŁKOWNIK

- Dla mnie, mój panie, podstawowa sprawność działania to przejście przez życie w postawie na „baczność", a nie na „spocznij". Zrozumiano?

HAROLD

- Bezczelność i chamstwo - nic dodać, nic ująć. To nieprawdopodobne, co się dzisiaj wyprawia. Jaki ja jestem niemądry. Niemądry, naiwny i łatwowierny.

Włodzimierz Maciudziński

CLEA

- „Za dnia zbyt jesteś poważna, w nocy nazbyt słodka. Ni w noc ciemną, ni w dzień jasny nie chcę ciebie spotkać". To ja, prawda?

Kamila Michalska

SCHUPPANZIGH

- Wyczuwam tu - o dziwo - namiętne zespolenie podobieństw dążących do orgazmu przeciwieństw. Tu - wreszcie - mamy do czynienia z kazirodztwem w kawałku metalu!

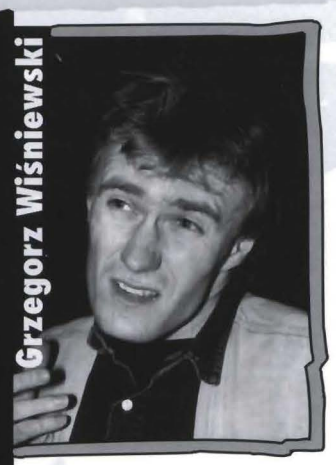

Grzegorz Wiśniewski

BAMBERGER

- Po co tak czemno? Tu jestem zabaczać pana rzeźby! Gott im Himmel!

Dymitr Holówko

Dyrektor
Jadwiga Oleradzka

Dyrektor Artystyczny
Andrzej Bubień

Teatr im.Wilama Horzycy
Plac Teatralny 1
87-100 Toruń
Telefony: (48-56) 252-22, 212-45
Fax: (48-56) 237-17

Zespół techniczny:
kierownik techniczny - Marek Mierzejewski
z-ca kierownika technicznego - Krzysztof Garstecki
brygadier - Piotr Drost
światło - Waldemar Boruń
dźwięk - Tomasz Baranowski
garderobiane - Danuta Chojnacka, Krystyna Tadajewska
fryzjerka - Elżbieta Gnutek
rekwizytorzy - Maria i Bogdan Górni
kierownicy pracowni:
krawieckiej damskiej - Krystyna Gajewska
krawieckiej męskiej - Janusz Małek
elektrycznej - Waldemar Boruń
akustycznej - Tomasz Baranowski
plastycznej - Lech Zakrzewski
stolarskiej - Józef Cendrowski
rekwizytorni - Maria Górna
fryzjerskiej - Krystyna Stankowska
prace farbiarskie - Maria Brozdowska

Biuro Obsługi Widzów
czynne codziennie od 8^{00} do 16^{00}
Telefon: 255-97
Kasa teatru czynna codziennie
(oprócz poniedziałków)
w godz. 10^{00} - 14^{00} i 15^{00} - 19^{00}
Telefon: 250-21

W programie wykorzystano:
Michał Misiorny, *Współczesny teatr na świecie*, Wydawnictwo Artystyczne i Filmowe, Warszawa 1978.
Peter Shaffer, *Four Plays*, Penguin Books, London, England
Dialog 1964 nr 7.
Dialog 1965 nr 5.
Dictionary of Literary Terms, Penguin Books, London, England
fragment przełożyła Joanna Ciechanowska

Redakcja:
Beata Banasik
Opracowanie graficzne, rysunki, łamanie:
Lech-Tadeusz Karczewski
Fotografie:
Stanisław Wojciech Reszkiewicz

Serdecznie dziękujemy za wydrukowanie programu do sztuki "Czarna komedia" Petera Shaffera Zakładowi Poligraficznemu DRUKPOL w Toruniu ul. Fiołkowa 8

Program wydrukowano na papierze dostarczonym przez NITECH

Czarna komedia

Forma dramatyczna, w której występuje ostra ironia i elementy podkreślające rozczarowanie światem. Z reguły postaci dramatu znajdują się w absurdalnych sytuacjach, w świecie rządzonym całkowicie niezrozumiałymi i przypadkowymi prawami. W „najczarniejszych" komediach występuje atmosfera gorzkiej rozpaczy: jesteśmy bezsilni, więc pozostaje nam tylko śmiech. Dowcip jest grobowy, a humor - sardoniczny.
Historycy nie są zdecydowani co do źródeł tego typu dramatu. Co prawda, można doszukiwać się podobieństw w tragikomedii i tzw. „ciemnych" komediach Szekspira *(np. Kupiec Wenecki, Miarka za miarkę, Wszystko dobre co się dobrze kończy i Opowieść zimowa)*. Niektóre z wczesnych dramatów Jeana Anouilh'a, określanych przez autora jako *pieces noires*, przypominają czarną komedię, m.in. *Dzikuska*. Późniejsze sztuki Anouilh'a, które określał jako *pieces grincantes* (szorstkie, zgrzytliwe) np. *Walc toreadorów* i *Biedny Bitos* można zaliczyć do „czarnej komedii", tak jak wczesne sztuki Jeana Geneta: *Pokojówki* i *Murzyni, Kto się boi Wirginii Woolf* Edwarda Albee'ego, *Powrót do Domu* i *Urodziny Stanleya* Harolda Pintera, *Lekcja* Eugene Ionesco oraz *Karol* i *Na pełnym morzu* Sławomira Mrożka. Także znany brytyjski dramaturg telewizyjny Giles Cooper tworzył w konwencji „czarnej komedii".

W innych formach literackich dwudziestego wieku „czarna komedia" lub „czarny humor" np. „niezdrowy dowcip" staje się coraz bardziej popularny. Uważa się, że tego rodzaju komizm jest szczególnie widoczny w tzw. „literaturze absurdu". Historycy literatury zauważyli pojawienie się wizji nowej roli człowieka oraz jego miejsca we wszechświecie np. w utworach Kafki (*Proces, Zamek, Przemiana*), w sztuce i poezji surrealistów, a później w filozofii egzystencjalnej np. w „człowieku - wygnańcu" Alberta Camus, w koncepcji życia jako „tragicznej farsy" Ionesco, w trakigomicznych postaciach Becketta jako przykładach szczególnego światopoglądu. Przesycona nieszczęściem, często „chora" wizja ludzkiej egzystencji, złagodzona sardonicznym (nierzadko pełnym współczucia) humorem, pojawia się także w wielu utworach niescenicznych: w powieściach Sartre'a, Geneta, Grassa i w apokaliptycznych pracach Kurta Vonneguta (juniora). Należy także wspomnieć parę innych utworów, które są przepełnione „ciemnym" komizmem, między innymi *Paragraf 22* Josepha Hellera, *Dicky i nocna przejażdżka Dicky Very* D.D.Bella oraz *Jeździec świętego Urbana* Mordeccai Richtera.

Dictionary of Literary Terms

Napisana przez Petera Shaffera "Czarna komedia" nie ma nic wspólnego z wyżej opisaną formą dramatyczną, wręcz przeciwnie - jest prowokacją.

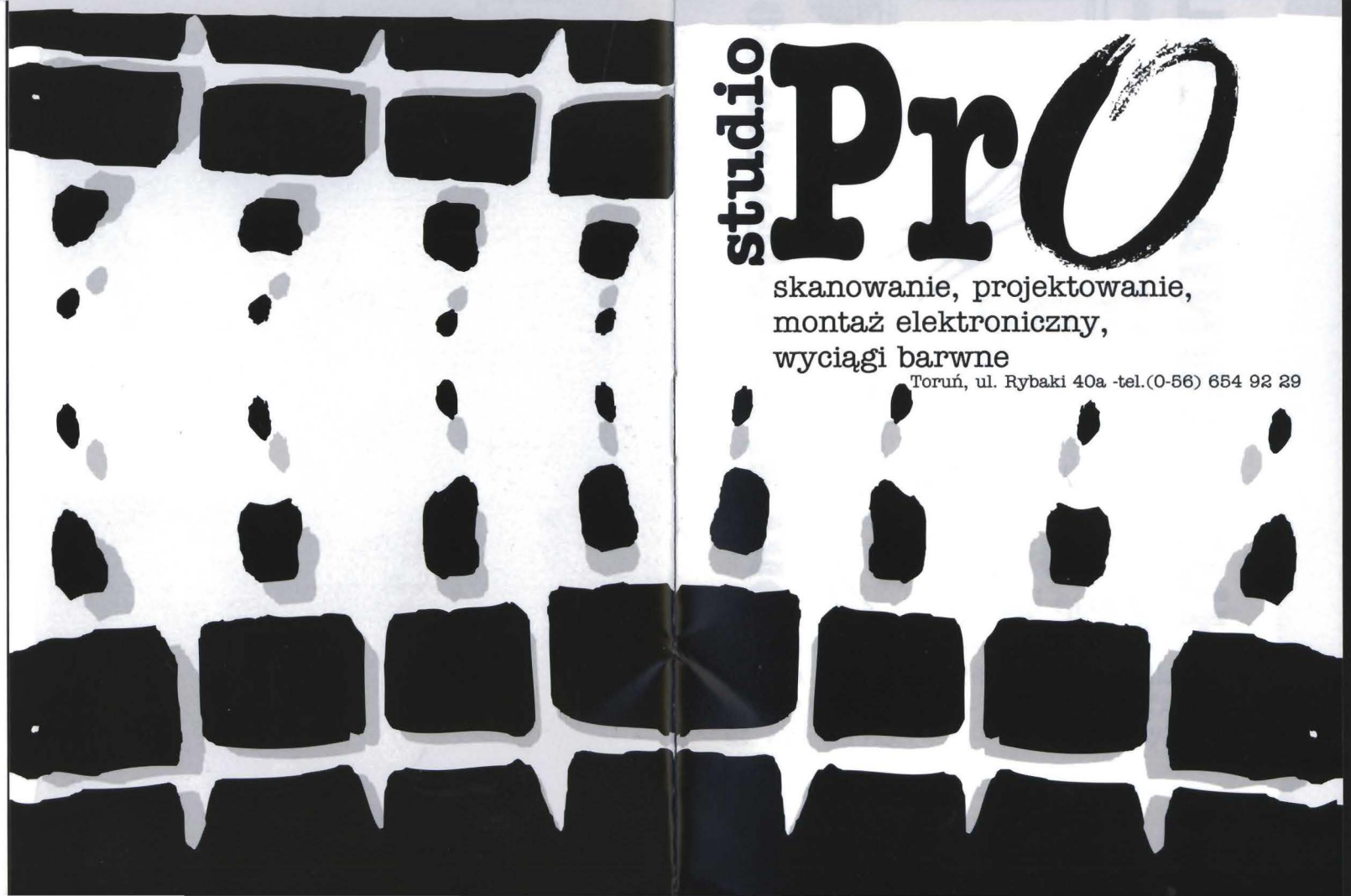

Dyrektor
Jadwiga Oleradzka

Dyrektor Artystyczny
Andrzej Bubień

Teatr im.Wilama Horzycy
Plac Teatralny 1
87-100 Toruń
Telefony: (48-56) 252-22, 212-45
Fax: (48-56) 237-17

Zespół techniczny:
kierownik techniczny - Marek Mierzejewski
z-ca kierownika technicznego - Krzysztof Garstecki
brygadier - Piotr Drost
światło - Waldemar Boruń
dźwięk - Tomasz Baranowski
garderobiane - Danuta Chojnacka, Krystyna Tadajewska
fryzjerka - Elżbieta Gnutek
rekwizytorzy - Maria i Bogdan Górni
kierownicy pracowni:
krawieckiej damskiej - Krystyna Gajewska
krawieckiej męskiej - Janusz Małek
elektrycznej - Waldemar Boruń
akustycznej - Tomasz Baranowski
plastycznej - Lech Zakrzewski
stolarskiej - Józef Cendrowski
rekwizytorni - Maria Górna
fryzjerskiej - Krystyna Stankowska
prace farbiarskie - Maria Brozdowska

Biuro Obsługi Widzów
czynne codziennie od 8^{00} do 16^{00}
Telefon: 255-97
Kasa teatru czynna codziennie
(oprócz poniedziałków)
w godz. 10^{00} - 14^{00} i 15^{00} - 19^{00}
Telefon: 250-21

W programie wykorzystano:
Michał Misiorny, *Współczesny teatr na świecie*, Wydawnictwo Artystyczne i Filmowe, Warszawa 1978.
Peter Shaffer, *Four Plays*, Penguin Books, London, England
Dialog 1964 nr 7.
Dialog 1965 nr 5.
Dictionary of Literary Terms, Penguin Books, London, England

fragment przełożyła Joanna Ciechanowska
Redakcja:
Beata Banasik
Opracowanie graficzne, rysunki, łamanie:
Lech-Tadeusz Karczewski
Fotografie:
Stanisław Wojciech Reszkiewicz

Serdecznie dziękujemy za wydrukowanie programu do sztuki "Czarna komedia" Petera Shaffera Zakładowi Poligraficznemu DRUKPOL w Toruniu ul. Fiołkowa 8

Program wydrukowano na papierze dostarczonym przez NITECH

HURTOWNIA MEBLI "KASPER"

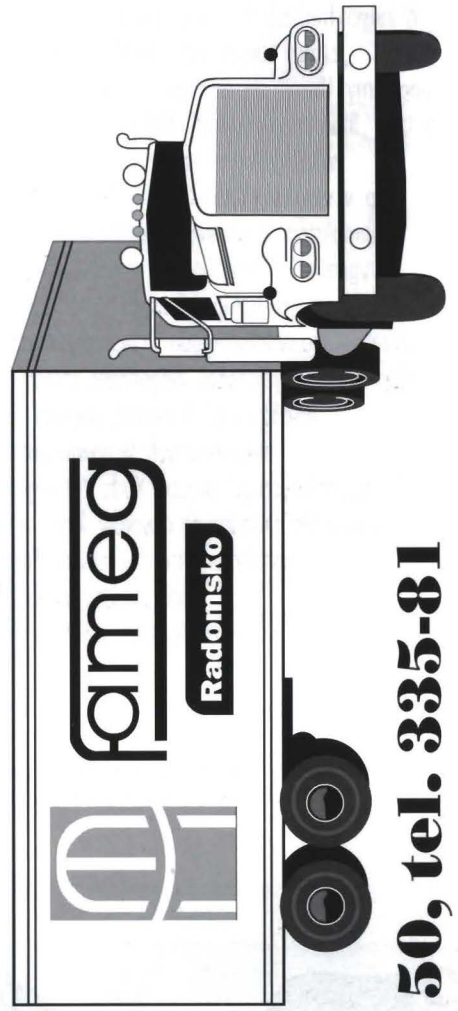

TORUŃ, ul. Lelewela 50, tel. 335-81

SALON SPRZEDAŻY
87-600 LIPNO
ul. Wojska Polskiego 16
tel. centrla: (54) 87 48 53
dział sprzedaży: (54) 87 23 85

Markit

Opieka artystyczna: właściciel firmy
P. Magdalena Balawajder

Projekty: Dyrektor artystyczny
P. Małgorzata Jelonek

GEO TOR

"GEOTOR"
Usługi geodezyjne

ul. Fosa Staromiejska 24
87-100 TORUŃ
tel. 621 06 80

ul. Słodka 21
87-100 TORUŃ
tel. 648 57 31

Dyrektor
Jadwiga Oleradzka

Dyrektor Artystyczny
Andrzej Bubień

Teatr im.Wilama Horzycy
Plac Teatralny 1
87-100 Toruń
Telefony: (48-56) 252-22, 212-45
Fax: (48-56) 237-17

Zespół techniczny:
kierownik techniczny - Marek Mierzejewski
z-ca kierownika technicznego - Krzysztof Garstecki
brygadier - Piotr Drost
światło - Waldemar Boruń
dźwięk - Tomasz Baranowski
garderobiane - Danuta Chojnacka, Krystyna Tadajewska
fryzjerka - Elżbieta Gnutek
rekwizytorzy - Maria i Bogdan Górni
kierownicy pracowni:
krawieckiej damskiej - Krystyna Gajewska
krawieckiej męskiej - Janusz Małek
elektrycznej - Waldemar Boruń
akustycznej - Tomasz Baranowski
plastycznej - Lech Zakrzewski
stolarskiej - Józef Cendrowski
rekwizytorni - Maria Górna
fryzjerskiej - Krystyna Stankowska
prace farbiarskie - Maria Brozdowska

Biuro Obsługi Widzów
czynne codziennie od 8^{00} do 16^{00}
Telefon: 255-97
Kasa teatru czynna codziennie
(oprócz poniedziałków)
w godz. 10^{00} - 14^{00} i 15^{00} - 19^{00}
Telefon: 250-21

W programie wykorzystano:
Michał Misiorny, *Współczesny teatr na świecie*, Wydawnictwo Artystyczne i Filmowe, Warszawa 1978.
Peter Shaffer, *Four Plays*, Penguin Books, London, England
Dialog 1964 nr 7.
Dialog 1965 nr 5.
Dictionary of Literary Terms, Penguin Books, London, England
fragment przełożyła Joanna Ciechanowska

Redakcja:
Beata Banasik
Opracowanie graficzne, rysunki, łamanie:
Lech-Tadeusz Karczewski
Fotografie:
Stanisław Wojciech Reszkiewicz

Serdecznie dziękujemy za wydrukowanie programu do sztuki "Czarna komedia" Petera Shaffera Zakładowi Poligraficznemu DRUKPOL w Toruniu ul. Fiołkowa 8

Program wydrukowano na papierze dostarczonym przez NITECH

czarna komedia